

Avdelningen för utbildnings- och forskningsstöd
Ghada Najem
Avdelningschef

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar – Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

Kungl. Musikhögskolan (KMH) i Stockholm har av Utbildningsdepartementet ombetts att svara på remiss av betänkandet *Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning* (SOU 2024:81), dnr U2024/02723.

Nedan följer högskolans kommentarer.

Sammanfattning:

KMH ser positivt på utredningens ambition att höja statusen på läraryrket där högre krav att bli antagen till lärarutbildningar ingår. Dock får utredningens förslag om särskild behörighet på minst betyg C i Svenska 3 konsekvenser för ämneslärarutbildningar som antar genom antagningsprov – utbildningar som idag har hög genomströmning. De antagna vid ämneslärarutbildningen på KMH, har prövats genom kunskapsprov i musik såväl som lämplighetsprov i att leda och delta i musikpedagogiska aktiviteter. Att öppna upp för att införa möjligheter till högre krav för att bli antagen till KPU ser vi som mycket positivt, men att inte införa samma betygsgrens i svenska för antagning till KPU menar vi är mycket problematiskt. Vår erfarenhet är att KPU-studenterna, där en stor andel med utländsk examen ingår, över lag inte har tillräckliga språkkunskaper för att kunna tillgodogöra sig den korta utbildningen och bli tillräckligt förberedda för yrket som lärare.

Kognitionsvetenskap och evidensbaserade vetenskapliga metoder som föreslås få en mer framträdande roll har idag en given plats i KMH:s ämneslärarutbildning och vi ser möjligheter till hur detta kan integreras mer och

tydliggöras i såväl UVK som i ämnesdidaktiska studier. KMH menar dock att det är problematiskt att samtidigt minska delar i UVK, särskilt delar som innehåller forskningsförberedande studier. Blivande lärare behöver ha förmåga att kritiskt granska forskningsresultat vilket innebär god kunskap om vilka metoder och teorier som ligger till grund för till exempel evidensbaserade resultat.

KMH har idag problem med att få tillräckligt med platser för VFU och utredningens förslag bidrar inte till att avhjälpa problemen. KMH ser positivt på att minska antalet examensmål men förhåller sig kritisk till detaljstyrningen i föreslagna mål.

Vad gäller ekonomiska kvalitetsförstärkningar föreslås ingen höjning av ersättningsbeloppen till de konstnärliga ämneslärarutbildningarna, likaså de för de estetiska kurserna i grund- och fritidslärarutbildningarna. Dessa förslag ställer vi oss kritiska till. Föreslagna ändringar att minska UVK till fördel för mer ämnesdidaktik innebär dyrare utbildning. Förändringen ska ingå i utbildningsanordnarens takbelopp, något som får konsekvenser för en liten högskola som KMH där det inte finns utrymme att fördela om resurser mellan de olika utbildningarna. När det gäller musikkurserna i lärarutbildningarna mot yngre barn är ersättningsbeloppet idag för snålt tilltagen och borde ha ersättningsbeloppet för musik.

1. Författningsförslag

Krav på betyget C i Svenska 3 som behörighetsgrund – tillträde för ämneslärarutbildningen i musik

KMH har examensrätt för ämneslärarutbildning musik för 7–9 och gymnasiet. I dagsläget ger KMH ämneslärarutbildning i musik med inriktningarna *musik & musik med fördjupning mot estetiska gymnasiet* och *musik & annat ämne* för gymnasiet samt KPU som leder till ämneslärarexamen i musik. Inriktningen mot 7–9 har sedan starten 2011 haft alltför få sökande. Efter att behörigheten för ämneslärarprogrammet i musik mot gymnasiet ändrades till att gälla samtliga stadier i skolan har KMH på grund av det låga söktrycket inte erbjudit inriktningen 7–9.

KMH, liksom övriga landets ämneslärarutbildningar i musik, antar utöver gängse behörighetsregler, studenter genom antagningsprov i musik. Studenterna som söker sig till KMH:s ämneslärarutbildning har i övervägande fall några eller flera års eftergymnasiala studier bakom sig, vanligtvis från folkhögskolor med inriktning musik. Endast ett fåtal studenter som antas kommer direkt från

gymnasiet. I och med att studenterna har genomgått särskild prövning är det över lag studiemotiverade studenter på ämneslärutbildningen – en utbildning som har god genomströmning. Hög musikalisk nivå på dem som antas är garanten för hög kvalitet i utbildningen och bidrar till utbildningens attraktionskraft. Vår analys visar att om minst betyg C i Svenska 3 hade gällt de tre senaste antagningsomgångarna, hade drygt 30% av dem som nu går ämneslärutbildningen på KMH inte varit behöriga att söka. Av dessa icke behöriga är drygt 2/3 män. Detta ter sig problematiskt utifrån vårt uppdrag att arbeta för ett jämställt samhälle, i relation till att lärarkåren redan är snedfördelad avseende detta. Enligt Skolverkets statistik från 2024 var kvinnor i majoritet bland lärarna i samtliga skolformer, med undantag för gymnasiet där könsfördelningen i stort sett var jämn. (Skolverket, beskrivande statistik, 2024:970). Statistik som finns att tillgå från 2013 visar att andelen av lärarstudenterna på KMH som tagit examen respektive inte har fullföljt utbildningen är något lägre bland studenterna som hade ett lägre betyg än C i Svenska 3 än de som fullföljt sin utbildning. Detta skulle kunna tala för att ett betygskrav om minst C i Svenska 3 införs. KMH ser gärna att studenterna har bättre språklig förmåga än vad som är idag, men vi ser inte att ett höjt betygskrav i svenska nämnvärt kommer att bidra till det. I stället kan vi förlora lämpliga blivande musklärare såväl som en hög andel män i utbildningarna. Om betyget C kommer att krävas för att vara behörig för att söka ämneslärutbildningar behöver extra satsningar göras på Komvux och folkhögskolor för att sökande ska ha möjlighet att komplettera sitt gymnasiebetyg i svenska.

Kravet på betyg C i Svenska 3 för att antas kommer sannolikt minska antalet sökande studenter på KMH och därmed minska antalet behöriga musklärare. Sedan länge är det brist på behöriga musklärare i skolan och även om elevantalet förväntas minska framöver enligt rapporter finns det risk för att antalet behöriga musklärare minskar än mer om utredningens förslag realiseras på denna punkt.

12. Alternativa vägar som leder till lärarexamen

Alternativa vägar som leder till ämneslärarexamen i musik – konsekvenser

KMH ger idag KPU som leder till ämneslärarexamen i musik mot gymnasiet, vilken ger samma behörighet som den långa ämneslärutbildningen i musik. Vi välkomnar att det i utredningen öppnas upp möjligheter för någon form av ytterligare krav än vad som gäller idag för att antas till KPU.

Att införa kravet på betyg C i Svenska 3 på ämneslärarprogrammet men inte KPU ser KMH som mycket problematiskt. Studenter med en utländsk examen i musik och som inte har svenska som modersmål söker sig ofta till KPU på KMH. I utredningen beskrivs hur förmågan att kommunicera muntligt och skriftligt är extra väsentligt under VFU och för färdiga lärare efter utbildningen. Bristen på denna språkliga förmåga är särskilt påtaglig under VFU bland KMH:s KPU-studenter som inte har svenska som modersmål. Godkänt betyg i Svenska 3 som andraspråk verkar efter vad vi erfarit vara vanligt trots uppenbara brister att förstå, tala och skriva. Detta visar sig under dessa studenters VFU där det talade språket i kommunikationen med elever och skolpersonal många gånger är alltför bristfälligt.

Utredningens skäl till att inte ställa samma behörighetskrav för alternativa studievägar som ämneslärarprogrammet ställer vi oss frågande till. KPU-studenter kommer ha samma arbetsmarknad som studenter från ämneslärarutbildningen och därmed borde kravet på goda kunskaper i svenska vara desamma. Att KPU-studenter har med sig minst 90 högskolepoäng är ingen garanti för att de har tillräckliga kunskaper i svenska. Vidare har inte KPU-studenternas lämplighet för att bli lärare prövats till skillnad mot studenterna på ämneslärarutbildningen i musik som genomfört antagningsprov. Att betygskravet på C i Svenska 3 enbart skulle gälla studenter inom ämneslärarprogrammet ställer vi oss mycket kritiska till. Införs behörighetskravet C i Svenska 3 bör detta krav gälla alla utbildningsvägar till att bli behörig ämneslärare.

14. Utveckla innehållet i lärarutbildningarna

KMH:s ståndpunkt är att en bred utbildningsvetenskaplig grund behövs inom ämneslärarprogrammet. Utredningen beskriver problem med att teorier i utbildningsvetenskap blir mål i sig utan att studenter lär sig hur dessa teorier ska tillämpas rent praktiskt (s. 299). KMH menar att detta inte bör utgöra en grund för att ta bort viktiga perspektiv på undervisning och lärande. Däremot bör lärarutbildningar fortsatt utreda och utveckla hur teoretiskt innehåll kan fördjupa kunskapen i den praktiska undervisningen. Undervisningen i UVK på KMH har nära kopplingar till musiklektörpraktik. Utifrån KMH:s samlade erfarenhet utgör ett brett utbildningsvetenskapligt perspektiv på musikundervisning en god grund för blivande musiklektörer. Inte minst genom kurser i läroplansteori, didaktik och skolhistoria kan studenter lära sig se samband mellan vetenskaplig grund och beprövad praktik. KMH föreslår att

läroplansteori, didaktik och skolhistoria ingår i lydelsen i tabell 14.1 under ”Ny UVK”.

Vetenskapsteori och forskningsmetodik behövs. För att tillgodose studenters behov av att förstå begrepp som evidens, evidensbaserad praktik och samband mellan vetenskap och beprövad erfarenhet krävs det kunskaper i vetenskapsteori och forskningsmetodik. Vetenskapsteori och forskningsmetodik är nödvändig kunskap för att ha förmågan att pröva den egna praktiken och förädla lärarens erfarenhet till en beprövad erfarenhet. Därför är det olyckligt att vetenskapsteori och forskningsmetodik i förslaget försvinner från UVK och föreslås ingå i kursen självständigt arbete. Utifrån våra erfarenheter behöver vetenskapsteori och metod betydligt mer utrymme än utredningens förslag. KMH föreslår att lydelsen i tabell 14.1 under ”Ny UVK” ändras till: vetenskapsteori och forskningsmetodik, evidensbaserade undervisningsmetoder och sambandet mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Fokus på kognitionsvetenskap – specialpedagogik. I såväl UVK som i ämnesdidaktik på KMH är begreppsförståelse av perception och kognition i relation till utveckling och lärande centralt. Undervisningen i UVK och ämnesdidaktik vid KMH bygger på breda perspektiv som nutida kognitionsvetenskaplig forskning rymmer vilket går utöver det smala perspektiv på kognitionsvetenskap som utredningen betonar, exempelvis vikten av repetition. Utredningens fokus på kognitionsteorier, behovet av mer specialpedagogik, sociala relationer och ledarskap kan med fördel som utredningen föreslår ingå i såväl UVK som ämnesdidaktik. Som vi betonat i förra stycket ser vi dock med oro på att viktiga delar i UVK riskerar att reduceras kraftigt eller tas bort helt.

13. Ökat behov av samverkan

VFU – Övningsskolor

I utredningen framhålls att alla studenter bör fullgöra en stor del av sin VFU vid en övningsskola. Eftersom övningsskolor bland annat karakteriseras av att det finns flera lärare inom olika ämnen för att kunna erbjuda en bred erfarenhet för VFU studenter är övningsskolor för ämnet musik relativt ovanligt då många skolor bara har en musiklärare. Av den anledningen blir det svår för ett lärosäte som KMH att enbart använda

VFU-platser på övningsskolor. KMH har idag avtal med två fristående gymnasieskolor som ger estetiska programmet i musik och således har ett större antal musiklärare anställda. Utöver dessa är det inte möjligt för KMH att använda övningsskolor på det sätt som beskrivs i utredningen.

Vi ställer oss också kritiska till att flera lärarstudenter samtidigt placeras på samma skola. Detta riskerar att reducera deras individuella möjlighet att bli en ”del av kollegiet” på skolan under sin praktik. Vi ser en risk med att studenterna blir ”egna grupperingar” när det blir en stor koncentration av VFU-studenter på en och samma skola. En slutsats som dras i utredningen är vikten av att lärarstudenter ska få möta olika skolverksamheter och arbetsuppgifter under VFU. Denna slutsats talar emot tanken om övningsskolor eftersom en del lärosäten systematiskt förlägger samtliga VFU-perioder på en och samma övningsskola.

Utredningens konsekvensanalys, att det riskerar att bli svårt med tillgång på VFU-platser om allt fler lärarutbildningsanordnare samordnar sina utbildningar blir utifrån KMH:s synvinkel högst sannolik. Enligt utredningen kan dock behov av VFU-platser minskas i och med att antalet studenter att placera förmodas blir färre. I och med att estetiska program har blivit färre och fortsatt förväntas minska i antal samt att en förhållandevis hög andel av verksamma musiklärare är obehöriga menar KMH att svårigheten med VFU-placeringar kvarstår eller till och med förvärras. Det är redan idag svårigheter med att ordna VFU-platser till samtliga musiklärarstuderande vid KMH. Detta har att göra med två saker enligt våra analyser: incitament för skolor och handledare att ta emot VFU-studenter samt bristen på utbildade handledare vid skolorna.

I samband med att lärarutbildningen revideras bör ett skarpare krav på skolhuvudmännen att ta emot VFU-studenter införas samt att skolhuvudmännen enas om likvärdiga ersättningar och incitament för lärare att vara handledare. Samverkan, som det beskrivs i utredningen, bör inte enbart ses som samverkan mellan lärosäten. En tydligare struktur behövs gällande ansvarsfördelningen mellan lärosäten och skolhuvudmän där skolhuvudmännen på ett tydligare sätt möter behovet av VFU-platser. Skolhuvudmännen behöver möjliggöra för lärare att delta i handledarutbildning i en betydligt större utsträckning än idag. I detta avseende skiljer sig vår analys mot det som beskrivs i utredningen.

17. Uppdaterade examensmål

KMH ställer sig positivt till att antalet examensmål minskar. Föreslagna målskrivningar visar dock på att de föreslagna målen kompenserar denna

minskning med att göra de kvarvarande målen än mer innehållsrika och tillika detaljerade. Denna uppdatering av examensmål riskerar därför att inte minska utbildningens mål och dess sammantagna innehåll.

18. kvalitetsförstärkningar för lärarutbildningarna – konsekvenser

I de kvalitetsförstärkningar som föreslås i form av ökade ersättningsbelopp undantas idrott och konstnärliga ämnen, där musik ingår, inom ämneslärarutbildningen. Som utredningen beskriver kostar ämnesdidaktik mer än UVK varför ingen förstärkning av prislappen i konstnärliga ämnen och idrott skulle behövas på ett övergripande plan. Detta förutsätter, som beskrivs, att omfördelningar kan göras inom högskolans/universitetets takbelopp. Detta kan möjligen göras på ett större lärosäte. På KMH som liten högskola medför en sådan omfördelning svårigheter. Det finns små eller alls inga möjligheter att omfördela studieplatser från KMH:s konstnärliga utbildningar till ämneslärarutbildningen.

Vidare föreslås ingen förändring av ersättningsbeloppen för grundlärar- och fritidsprogrammet när det gäller praktiska och estetiska ämnen. En grund- eller fritidslärare som läst 30hp musik i utbildningen är behörig i musikämnet upp till årskurs 6. KMH är mycket kritisk till att inga förstärkningar av den utbildningen föreslås, såväl vad gäller höjning av ersättningsbelopp som omfattning av utbildningen. Dessa studenter tas inte in genom antagningsprov och har därför endast de kunskaper i musik som ett godkänt betyg efter obligatorisk skolgång givit. Detta är en mycket stor kompetensskillnad mot de studenter som har en femårig ämneslärarutbildning efter godkänt antagningsprov och dessutom, som tidigare presenterats i denna text, fleråriga förutbildningar vid tex folkhögskola. Fritidslärare föreslås dessutom undantas från betyget C i Svenska 3. Studenter med endast 30hp i musik kan omöjligt hinna med tillräcklig egen utveckling i och om musik, än mindre kunna tillgodogöra sig tillräckliga kunskaper för att undervisa i musik på vetenskaplig grund. KMH menar att det *är* och fortsätter *vara* ett svek mot de yngre barnens möjligheter att utveckla musikaliska kunskaper jämfört med de barn som får möta en ämneslärare i musik. När det gäller kognitiv och motorisk utveckling har musikämnet *mycket* att bidra med och för det krävs det hög kvalitet på undervisningen.

Ghada Najem

Chef för avdelningen för utbildnings- och forskningsstöd